

Pristup radu s djecom viših potencijala u razvoju

(potencijalno darovita djeca)

Pristup koji dijete potiče da razmišlja dublje, objašnjava jasnije i uči upravljati vlastitom energijom i idejama – bez pritiska da stalno ide ispred drugih.

1. Što podrazumijevamo pod darovitošću (viši potencijali u razvoju)

– Kako škola razumije darovitost i zašto je ne promatra kao fiksnu etiketu?

Darovitost je razvojni potencijal koji se može, ali i ne mora ostvariti. Hoće li se razviti ovisi o okruženju, poticajima i kvaliteti podrške koju dijete dobiva. Pristup radu s djecom viših potencijala u Prizmi ne temelji se na ubrzavanju, nego na promišljenom razvoju.

Razlikujemo dvije razvojne faze darovitosti.

Potencijalna darovitost najčešće se uočava u djetinjstvu. Ona se odnosi na sposobnosti i predispozicije koje djetetu omogućuju da u određenim područjima napreduje brže, dublje ili drugačije od većine vršnjaka. To ne znači da je dijete već postiglo iznimne rezultate, nego da pokazuje kapacitet za takav razvoj.

Produktivna darovitost očituje se u konkretnim postignućima – u području u kojem dijete tijekom školovanja pokazuje iznadprosječnu uspješnost u odnosu na vršnjake.

U školi stvaramo uvjete u kojima se potencijal razvija sustavno i promišljeno, sve do konkretnih postignuća. Kroz jasnu strukturu, izazov koji odgovara razini razumijevanja i stabilnu emocionalnu podršku, sposobnosti dobivaju smjer i postaju održive.

Kada dijete zna što radi, zašto to radi i kako izgleda dovršen zadatak, osjeća sigurnost. Jasni ciljevi, predvidiv ritam rada i razumljiva očekivanja djetetu daju sigurnost i strukturu u kojoj se može usredotočiti na razmišljanje, povezivanje i produbljivanje znanja. Energija se tada ne rasipa, nego se usmjerava.

Izazovi koji odgovaraju djetetovoj razini razumijevanja, uz stabilnu emocionalnu podršku, pomažu da sposobnosti sazrijevaju. Kreativnost tada ne ostaje samo na idejama, nego se postupno pretvara u znanje, vještinu i odgovorno djelovanje. Darovitost tako nije utrka ni ubrzavanje sadržaja, nego stabilan i održiv razvoj.

Kada potencijal ne dobije primjeren izazov, dijete može razviti naviku rada ispod svojih mogućnosti ili izgubiti unutarnju motivaciju. Zato je promišljen i strukturiran pristup važan dio odgovornog rada s darovitom djecom.

Osim opće intelektualne darovitosti i akademskih sposobnosti, dijete može biti darovito i u drugim područjima – umjetnosti i kreativnosti, psihomotorici, vodstvu, snalaženju u prostoru, interpersonalnim i intrapersonalnim sposobnostima.

Zato rad s djecom viših potencijala u Prizmi počiva na tri načela:

1. Dubina umjesto ubrzavanja
2. Samostalnost uz jasne okvire
3. Emocionalna sigurnost i stabilnost

Razvoj darovitosti traži dubinu razumijevanja i kvalitetu izazova.

Dijete u Prizmi ne mora stalno dokazivati da „zna više“. Može biti znatiželjno, intenzivno, povučeno ili vrlo energično, a da pritom dobiva jasan okvir i stabilnu podršku.

Naš je cilj **kvalitetan obrazovni ishod utemeljen na stvarnom razumijevanju**, a put do njega prilagođavamo razvojnim mogućnostima i načinu razmišljanja djeteta. Dijete ne uspoređujemo s drugima – **potičemo ga da razvija svoj potencijal, napreduje kroz odgovornost i ustrajnost te zadrži radost učenja kao trajnu motivaciju.**

2. Kako prepoznamo potrebe darovitog djeteta

– Na temelju čega i kako škola prati djetetove snage, interese i razvojne potrebe?

Razvoj pratimo kontinuirano. Pristup se prilagođava razvojnoj fazi djeteta.

Potencijalnu darovitost najčešće prvo uočavaju učitelji razredne nastave kroz svakodnevno praćenje rada, interesa i ponašanja učenika. U proces su uključeni i stručni suradnici koji koriste različite alate i metode procjene kako bi cjelovito sagledali djetetove sposobnosti i potrebe.

Daroviti učenici nisu nužno oni s najboljim ocjenama niti oni koji su uvijek mirni i usklađeni s očekivanjima. Darovitost se može očitovati kroz dubinu interesa, originalnost u razmišljanju, brzinu povezivanja ideja ili izraženu osjetljivost na određena područja. Istodobno, pojedina ponašanja sama po sebi nisu pokazatelj darovitosti. Procjena se temelji na široj razvojnoj slici:

- dugoročnom pedagoškom opažanju
- analizi načina razmišljanja i pristupa zadacima
- praćenju dubine i trajnosti interesa
- razgovorima s učenikom i roditeljima
- stručnim timskim konzultacijama

Svjesni smo da darovitost može biti prisutna i uz poteškoće u učenju ili u ponašanju. Zato procjenu temeljimo na cjelovitoj razvojnoj slici, a ne samo na postignuću. Ako se procijeni potencijalna darovitost, škola razgovara s roditeljima i po potrebi preporučuje stručnu psihološku procjenu radi detaljnijeg uvida.

3. Individualizacija i diferencijacija u praksi

– Kako se nastava i zadaci prilagođavaju darovitom djetetu u svakodnevnom radu?

Djeca viših potencijala, zbog svojih specifičnih snaga i načina razmišljanja, trebaju pristup koji je usklađen s njihovim tempom, razinom razumijevanja i dubinom interesa.

Rad s učenicima uključuje:

Diferencijaciju zadataka i razine obrade

- prilagodbu složenosti i načina rješavanja zadataka
- različite metode učenja (grupni rad, radionice, projekti, tematski moduli)

Produbljivanje sadržaja

- istraživačke zadatke
- projektni rad
- povezivanje učenja sa stvarnim situacijama

Razvoj mišljenja

- poticanje kritičkog i kreativnog promišljanja
- argumentiranje
- samostalno postavljanje pitanja

Ovaj pristup u svojoj je srži pedagoški standard za svu djecu u Prizmi. Kod djece viših potencijala razlika je u razini zahtjevnosti, dubini i kontinuitetu izazova.

Razinu izazova povećavamo postupno, uz praćenje opterećenja i motivacije učenika.

Za učenike koji pokazuju izražen interes ili napredak u određenom području **razvijamo projekte prilagođene njihovim interesima, uz mentorsku podršku**. Učenik tada, uz vodstvo učitelja ili mentora, produbljuje odabranu temu, postavlja istraživačka pitanja, planira korake rada i predstavlja rezultate. Time se interes usmjerava i oblikuje u strukturiran proces učenja, a potencijal dobiva jasan razvojni smjer.

U vremenu u kojem je rješenje često udaljeno jedan klik, darovitim učenicima posebno je važno naučiti **razlikovati brzo pronađeni odgovor od stvarnog razumijevanja** (sposobnosti da provjere izvor, objasne i primjene). Naglasak stavljamo na objašnjavanje, provjeru rješenja i kvalitetu pitanja. Učenike potičemo na analizu, uspoređivanje, argumentiranje i povezivanje različitih izvora informacija.

Prizma alati u praksi

Obogaćeni program osnovne škole Prizma omogućuje dublje istraživanje tema, primjenu različitih metoda rada i praktičnu primjenu naučenog u stvarnim situacijama, čime se potiče učenje s

razumijevanjem. Program sustavno povezuje gradivo s drugim predmetima i životnim kontekstima.

Budući da je program osmišljen za sve učenike, njegova razina dubine i zahtjevnosti odgovara i učenicima viših potencijala. Daroviti učenici stoga već u redovnom školskom programu dobivaju potreban intelektualni izazov, bez izdvajanja iz skupine, uz mogućnost dodatnog prilagođavanja intenziteta i dubine rada kroz rad u manjim skupinama ili individualni pristup.

Drugim riječima, standard rada u Prizmi u startu je postavljen tako da omogućuje i razvoj viših potencijala, ne kao dodatak programu, nego kao njegov sastavni dio.

- kroz **MathLab, ScienceLab i TechnoLab** produbljuje se razumijevanje kroz problemske i istraživačke zadatke
- kroz **Razrednu i Školsku tribinu** razvija se argumentacija i javno izražavanje
- kroz **Kooperativne modele** (Reading/Math/Project Buddies) uči se suradničko vođenje i dijeljenje odgovornosti
- kroz **Emocionalni kompas** dijete uči upravljati emocijama, nositi se s izazovima i postavljati si ciljeve koji su zahtjevni, ali ostvarivi.

Kada učenik pokazuje spremnost za dodatni izazov, uključujemo ga u problemske ili natjecateljske aktivnosti (npr. Mat liga, Klok, školska natjecanja iz različitih područja, ovisno o interesu djeteta). Sudjelovanje je poticaj, a ne obveza. Naglasak je na iskustvu učenja i strategiji, a ne na rezultatu, jer je cilj djeci učiniti zabavnim sam proces pripreme za natjecanje.

Primjer pristupa darovitom djetetu u praksi

1. Isti sadržaj, ali viša razina promišljanja

Dok razred rješava zadatak, darovito dijete potičemo da ide korak dalje u razmišljanju. Uz osnovno razumijevanje sadržaja, postavljamo pitanja poput:

- Vrijedi li ovo pravilo uvijek? U kojim situacijama ne vrijedi?
- Možeš li usporediti dva rješenja i procijeniti koje je učinkovitije?
- Što bi se promijenilo kada bismo izmijenili jedan uvjet?
- Možeš li osmisлити vlastiti zadatak na istom principu?

Tako se potencijal razvija kroz dubinu i zahtjevnost, a ne kroz količinu sadržaja.

2. Naglasak na objašnjavanju, ne na rješenju

Učenik promišlja:

- kako je došao do rješenja
- što mu je bilo zahtjevno
- gdje je morao promijeniti strategiju

To je posebno važno za dijete koje brzo dolazi do odgovora, ali tek uči usporiti i strukturirati mišljenje.

3. Dugoročna motivacija

Ako dijete nešto riješi lako, ne povećavamo količinu zadataka. Zadatak se produbljuje, traži se primjena u novoj situaciji ili povezivanje s drugim područjem. Time se čuva motivacija i emocionalna ravnoteža.

4. Rad s energijom i inicijativom

Darovita djeca često imaju mnogo ideja i žele sudjelovati. Učimo ih kako inicijativu pretvoriti u suradničko vođenje – vođenje koje uključuje druge, uvažava ih i gradi zajednički rezultat.

4. Zaštita od preopterećenja i pretjeranih očekivanja

– Kako škola čuva ravnotežu između poticanja potencijala i emocionalne sigurnosti?

Učenici viših potencijala često su savjesni i postavljaju si visoke ciljeve. Ta je osobina vrijedna, jer ih potiče na trud i ustrajnost. Istodobno, važno je da nauče prihvatiti kako **napredak ne znači savršenstvo, nego proces.**

U školi zato svjesno gradimo zdrav odnos prema uspjehu i pogrešci. Dijete učimo da je pogreška sastavni dio učenja, da je trud važniji od trenutnog rezultata te da izazov služi razvoju, a ne dokazivanju. U redovitom razgovoru pratimo kako učenik doživljava zahtjeve i vlastiti napredak te, kada je potrebno, prilagođavamo tempo i opseg rada.

Svjesni smo da razvoj darovitog djeteta nije uvijek ujednačen – intelektualna zrelost može prethoditi emocionalnoj ili socijalnoj zrelosti, što zahtijeva promišljen i uravnotežen pristup.

Razvoj potencijala ide uz očuvanje emocionalne sigurnosti, samopouzdanja i radosti učenja. Cilj je stabilan i dugoročan rast, a ne trenutačno savršen rezultat.

5. Socio-emocionalni razvoj darovitog djeteta

– Kako škola podržava uspostavljanje pozitivnih odnosa među vršnjacima?

Učenici viših potencijala ponekad razmišljaju drugačije, postavljaju više pitanja ili imaju intenzivnije interese od vršnjaka. To može obogatiti skupinu, ali i dovesti do nesporazuma ili osjećaja nepripadanja.

Zato u školi sustavno razvijamo socijalne vještine i kulturu uvažavanja različitosti. Djecu učimo:

- kako jasno izraziti svoje mišljenje, ali i čuti tuđe
- kako surađivati u timu i dijeliti odgovornost
- kako prilagoditi komunikaciju različitim sugovornicima
- kako uvažavati različite interese i tempo razmišljanja

U pojedinim aktivnostima povezujemo učenike različite dobi kroz zajedničke projekte i tematske susrete. Darovita djeca ponekad lakše pronalaze intelektualne ili interesne sugovornike u starijim ili mlađim razredima. Takva suradnja omogućuje prirodno učenje kroz modeliranje, razvija odgovornost i empatiju te širi krug pripadnosti unutar škole. Stariji učenici uče voditi i objašnjavati, a mlađi dobivaju uzor i dodatni poticaj za razvoj.

Posebnu pažnju posvećujemo uspostavljanju prijateljstava. Darovita djeca ponekad teže pronalaze vršnjake s kojima dijele slične interese ili način razmišljanja. Primjerice, dijete koje intenzivno zanima svemir ili programiranje ne mora uvijek odmah pronaći sugovornika za tu temu. Kroz rad u manjim skupinama, projektne zadatke i promišljeno formiranje timova stvaramo prilike da učenici pronađu zajedničke točke, razviju međusobno razumijevanje i izgrade stabilne odnose.

Cilj je da dijete osjeti pripadnost, a da pritom zadrži svoju individualnost. Razvoj pratimo ne samo kroz akademsko postignuće, nego i kroz način na koji dijete surađuje, rješava nesuglasice i osjeća se u razredu.

6. Kako stručni i nastavni tim prati darovitu djecu

– Kako se pristup mijenja od 1. do 8. razreda?

Razvoj darovitih učenika pratimo kontinuirano, kroz svakodnevne situacije učenja, s naglaskom na dubinu mišljenja, samostalnost, kreativnost i emocionalnu zrelost. Potencijal promatramo kao sposobnost koja se oblikuje kroz rad, odgovornost i postupno sazrijevanje.

1.–4. razred

- razvoj jasnog i strukturiranog objašnjavanja razmišljanja
- produbljivanje razumijevanja i povezivanje sadržaja
- poticanje kreativnih ideja uz učenje njihove razrade i dovršavanja
- izgradnja radnih navika i ustrajnosti

U ovom razdoblju dijete uči kako svoje misli pretvoriti u jasne zaključke. Kreativne ideje potičemo, ali ih učimo i razraditi, provjeriti i dovršiti. Tako se gradi temelj za odgovoran i sustavan rad.

5.–6. razred

- samostalno planiranje i organizacija složenijih zadataka
- pretvaranje ideja u izvedive projekte
- upravljanje energijom i očekivanjima
- prihvaćanje otvorenih i zahtjevnijih zadataka

Učenik postupno preuzima veću odgovornost za vlastiti rad. Uči kako zamisao pretvoriti u plan, plan u provedbu, a provedbu u konkretan rezultat.

7.–8. razred

- postavljanje dugoročnih ciljeva u skladu s interesima i sposobnostima
- analitičko i argumentirano promišljanje
- samostalno oblikovanje i realizacija projekata
- usmjeravanje potencijala kroz mentorstvo i pripremu za daljnje obrazovanje

U završnim razredima naglasak je na zrelosti mišljenja i odgovornosti. Učenik povezuje kreativnost s organizacijom, disciplinom i realnim rezultatima.

Potencijal ne mjerimo količinom ideja, nego sposobnošću da ih učenik razvije i dovede do kraja.

7. Uloga roditelja i suradnja sa školom

Razvoj darovitog djeteta traži usklađenost škole i obitelji. Redovito dijelimo opažanja o djetetovu napretku, interesima, motivaciji i emocionalnom doživljaju zahtjeva. Informacije prenosimo kroz konkretne primjere rada, načina razmišljanja i odnosa u skupini.

Jednako nam je važna i povratna informacija roditelja. Roditelji nam pomažu razumjeti djetetove interese izvan škole, promjene u motivaciji, eventualno preopterećenje ili nove razvojne potrebe, primjerice, kada primijete da se interes produbljuje ili da dijete kod kuće pokazuje znakove umora ili preopterećenja. Takva razmjena omogućuje da pristup prilagodimo pravodobno i promišljeno.

Zajedno planiramo daljnju podršku – bilo da je riječ o produbljivanju interesa, razvoju radnih navika ili očuvanju emocionalne ravnoteže. Pritom škola zadržava stručnu odgovornost u procjeni razine zahtjeva i oblika rada, kako bi izazovi ostali razvojno primjereni i usklađeni s dugoročnim ciljevima.

Darovito dijete najbolje napreduje kada osjeća dosljednost između škole i obitelji, kada su očekivanja jasna, a podrška usklađena.

*Darovitost je potencijal.
Duboko razmišljanje, emocionalna stabilnost i odgovornost grade se sustavno i
dosljedno – iz dana u dan.*